

INSTITUTI I ZHVILLIMIT TË ARSIMIT

**PROGRAMET E KURIKULËS ME ZGJEDHJE TË DETYRUAR TË
GJIMNAZIT**

FUSHA: SHKENCA SHOQËRORE

LËNDA: HISTORI

KODI: 8.2.12.Z

**PROGRAMI I LËNDËS SË “HISTORISË SË SHQIPTARËVE”
PËR KLASËN E 12^{të}**

TIRANË, PRILL 2010

Historia e shqiptarëve merret me përvojën e jetës njerëzore në të kaluarën. Studimi i saj përfshin hulumtimin e fakteve që hedhin dritë mbi këtë përvojë. Ajo i jep mundësi nxënësit të njihet me këtë histori e cila shpesh herë është dhe shfaqet e ndryshme nga e tija, dhe i jep mundësi të marrë më shumë njohuri dhe të kuptojë mënyrat e jetesës, të të menduarit etj., dhe për rrjedhojë të shohë edhe mënyra të ndryshme të zgjidhjes së problemeve të përsëritura të historisë njerëzore.

Studimi i përvojës së shqiptarëve në të kaluarën, veçoria dhe larmia e saj është i domosdoshëm që nxënësi të kuptojë kushtet shoqërore dhe shtysat e saj. Duke njohur përmes fakteve përvojën e kaluar të bashkësisë ku jeton, **nxënësi thellohet në zbulimin dhe kuptimin e rrënjëve të identitetit të tij dhe të traditave të trashëguara.**

Programi “Historia e shqiptarëve” për klasën 12-të studion tërë aspektet e jetës shoqërore si shteti, ligji, zhvillimi ekonomik, shoqëria, kultura materiale dhe shpirtërore, si dhe veprimtaritë e jetës së përditshme, duke u përpjekur të vendosë një raport të baraspeshuar ndërmjet këtyre fushave të jetës

Përvoja njerëzore, e trajtuar në një kornizë kronologjike e tematike, nuk duhet të paraqitet e kufizuar vetëm në një aspekt të jetës, por të trajtojë probleme që lidhen me qytetërimin, duke filluar nga elementet e jetës së përditshme e deri te sistemet ekonomike, politike e kulturore.

Programi “Historia e shqiptarëve” trajton ngjarjet historike në vazhdimësi kronologjike, e cila mundëson lidhjen e brendshme e të jashtme midis periudhave dhe shoqërive të ndryshme, si dhe lidhjet e qytetërimit të popullit shqiptar me qytetërimin botëror. Ai synon që të krijojë te nxënësi/ja bindjen se qytetërimi i sotëm shqiptar është një vazhdimësi progresive e qytetërimit të hershëm, pra e sotmja e ka burimin tek e kaluara dhe është e lidhur me të. Ruajtja e kronologjisë zbaton kriterin shkencor të zhvillimit të ngjarjeve mbi lidhjen shkak – pasojë dhe vazhdimësinë progresive të rrjedhës historike.

Trajtesa tematike e historisë së shqiptarëve shpreh natyrën përzgjedhëse të programit, i cili nuk ka si qëllim të mbulojë gjithë ngjarjet e historisë, gjë që do të sillte një ngarkesë të panevojshme për nxënësin, por të trajtojë problemet thelbësore, modelet historike që përbëjnë rrënjët e qytetërimit të sotëm. Trajtesa tematike ka pasur parasysh edhe vendosjen e një baraspeshe historike mes kontributeve të krijuara në periudha të ndryshme në lindjen dhe zhvillimin e qytetërimeve pasardhëse, duke shprehur vlerat e tyre në një këndvështrim të barabartë.

Ky program e ndihmon nxënësin që të kuptojë më mirë realitetin e sotëm dhe ngjarjet aktuale që ndodhin, t’i analizojë ato në mënyrë kritike, duke bërë lidhjen e së sotmes me të shkuarën historike dhe me perspektivat e së ardhmes. Programi shpalos hapësira që i japin mundësi nxënësit për t’u thelluar në fusha të tjera të historisë së shqiptarëve.

Koha dhe ndryshimi- thelbi i historisë

Ndryshimi është aspekti thelbësor i kushteve të njerëzimit dhe për këtë arsye është dhe një ndër çështjet bazale të studimit të historisë. Ndërsa lëndë të tjera studiojnë aspekte të ndryshme të jetës së njerëzimit, institucionet dhe traditat kulturore etj., historia e shqiptarëve në këtë

program, kryesisht, synon të merret me shpjegimin e mënyrës se si të gjitha këto aspekte kanë ndryshuar gjatë historisë së tyre. Ritmet e ndryshimeve historike të aspekteve të ndryshme të jetës dhe të veprimtarisë së njerëzimit janë të ndryshme. Detyra e historianit është të ofrojë një shpjegim të mundshëm për dinamikën e ndryshimit të çdo aspekti. Në këtë mënyrë, **nxënisi do të mësojë për rëndësinë që ka ndryshimi për të gjitha përvojat njerëzore dhe për kompleksitetin dhe mënyrat e ndryshme në të cilat bashkëveprojnë të gjitha këto përvoja.**

Kuptimi i historisë – rishikimi i historisë

Studimi dhe shkrimi i historisë së çdo vendi është një proces dinamik dhe dialektik si dhe vetë jeta. Kjo do të thotë se faktet dhe kuptimet e reja për to mund të çojnë në rishikimin e shënimeve historike dhe në nevojën për t'u thelluar më tej në kuptimin e historisë. Ky fakt përbën në të njëjtën kohë një mundësi të jashtëzakonshme për zhvillimin e mendimit kritik të nxënësit. Të jetosh në një botë në ndryshim i jep nxënësit mundësinë të kuptojë dhe të pranojë faktin e thjeshtë se **gjkimi i tij për ngjarjet historike dhe natyrën e tyre, duhet të jetë vazhdimisht objekt rishikimi, analize dhe refleksioni kritik.**

Natyra e lëndës

Parimi që qëndron në themel të këtij programi lëndor, është që **studimi i historisë së shqiptarëve duhet të vlerësohet si një eksplorim i asaj çfarë historianët në të kaluarën dhe sot besojnë të ketë ndodhur, duke u bazuar në shqyrtimin e fakteve të vlefshme.**

Studimi në thellësi

Programi përfshin studimin e hollësishëm të një numri të caktuar çështjesh historike dhe mundësinë për t'u thelluar më tej në aspekte të përzgjedhura të këtyre çështjeve. Kjo do të krijojë mundësinë për të vlerësuar më shumë kompleksitetin e sfidës së interpretimit të së kaluarës dhe në formulimin e gjykimeve të arsyeshme të bazuara në vlerësimin e fakteve.

Theksi te aftësitë dhe shprehitë

Studimi i thelluar lehtëson zhvillimin e aftësive historike, në mënyrë të veçantë të aftësisë së punës me fakte dhe punës kërkimore.

- **Puna me faktet.** Studimi i një prej çështjeve përfshin përdorimin e strukturuar të dokumenteve historike. Kjo ndihmon nxënësit të zhvillojë përvojën për vlerësimin e fakteve dhe aftësinë për të formuluar gjykime të arsyeshme.
- **Studimi kërkimor.** Përfshirja në kërkim është pjesë përbërëse e programit të historisë. Duke u njohur dhe përvetësuar mënyrën se si punojnë historianët nxënësi zhvillon dhe aftësinë të zbatojë atë gjerësisht edhe në fusha të tjera.

1. SYNIMET

a. Njohuritë dhe kuptimi i zhvillimit të historisë

Lënda e historisë synon t'i ofrojë nxënësit mundësinë:

- të zhvillojë njohuritë dhe aftësinë për të kuptuar veprimtarinë njerëzore në të kaluarën;
- të kuptojë të tashmen përmes zhvillimit të këndvështrimit historik për ngjarjet dhe zhvillimet e rëndësishme bashkëkohore;
- të zhvillojë njohuritë për historinë e vendit, të Evropës dhe botës;
- të zhvillojë aftësitë e të kuptuarit e historisë së vendit, të Evropës dhe botës
- të zhvillojë aftësinë e të kuptuarit të koncepteve historike;
- të përvetësojë këndvështrimin e ndryshimit për një realitet në ndryshim.

b. Aftësitë

Lënda e historisë synon t'i ofrojë nxënësit mundësinë:

- të bëhet i vetëdijshëm për interpretimet e ndryshme të çështjeve të veçanta historike;
- të zhvillojë aftësitë bazë të kërkimit historik;
- të vlerësojë natyrën dhe larminë e provave historike.

c. Aftësitë qytetare

Lënda e historisë synon t'i ofrojë nxënësit mundësinë:

- të zhvillojë aftësitë e të menduarit kritik;
- të zhvillojë vlerat e qëndrime pozitive lidhur me studimin e historisë;
- të zhvillojë aftësinë për të vlerësuar shoqërinë në të cilën jeton dhe të shoqërive të tjera në të kaluarën dhe të tashmen;
- të zhvillojë aftësinë për t'u informuar dhe për shqyrtuar në mënyrë kritike trashëgiminë e tij historike.

2. OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHME

I. Njohja dhe kuptimi i ligjësive historike

1. Nxënësi duhet të jetë i aftë:

- të shpjegojë si përvojat e paraardhësve kanë ndikuar në botën e pasardhësve;
- të shpjegojnë si historia e Shqipërisë ose e çështjeve të ndryshme të saj, lidhen ose qëndrojnë në kontekstin e historisë rajonale dhe botërore (konteksti ballkanik, evropian, botëror, diaspora);
- të shqyrtojnë veprimtarinë njerëzore në të kaluarën në larminë e saj, konkretisht veprimtarinë:
 - ekonomike,
 - shoqërore,
 - politike,
 - administrative,
 - kulturore,

- shkencore,
- fetare
- të shqyrtojë veprimtarinë njerëzore në të kaluarën në këndvështrime të ndryshme për shembull në këndvështrimin:
 - gjinor (roli i grave në histori)
 - e rolit të masave,
 - e kufizimeve në kohë dhe hapësirë të çdo periudhe historike;
 - të vlerave dhe kontributeve në fusha të ndryshme që kanë tejkaluar mundësitë e epokave historike etj.

2. Nxënësi duhet të jetë i aftë të përdorë konceptet e domosdoshme për studimin dhe shkrimin e historisë si:

Konceptet procedurale:

- Burime dhe dëshmi
- Fakte dhe opinione
- Njëanshmëri dhe objektivitet

Koncepte të interpretimit

- Ndryshimi dhe vazhdimësia
- Shkaku dhe pasoja
- Krahasimi dhe kundërvënia

Koncepte të përmbajtjes

- Pushteti dhe autoriteti
- Konflikti dhe ripajtimi
- Demokracia dhe të drejtat e njeriut
- Kultura dhe qytetërimi
- Ekonomia dhe shoqëria
- Identiteti dhe bashkësia
- Koha dhe hapësira

II. Aftësitë e historianit

Nxënësi duhet të zhvillojë aftësi dhe shprehje që lidhen me studimin dhe shkrimin e historisë

a. Njohja dhe pranimi i natyrës së dijes historike

Nxënësi duhet të jetë i aftë

- të pranojë se dija historike është një përpjekje e vazhdueshme dhe jo e dhënë njëherë e përgjithmonë, dhe për rrjedhojë, objekt i rishikimit dhe i riinterpretimit;
- të pranojë që shkrimi i historisë duhet të bazohet në dëshmi të besueshme, të cilat janë të hapura ndaj interpretimeve të ndryshme dhe të vlefshme.

b. Aftësitë e kërkimit historik

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

- të përcaktojë një çështje për kërkim studimor;
- të përcaktojë të dhënat historike prej një larmie burimesh parësore dhe dytësore;
- të përzgjedhë dhe të regjistrojë të dhëna që lidhen me çështjen në studim;
- të vlerësojë të dhënat;
- të vendosë të dhënat në tablonë e lidhjeve të përgjithshme kohore dhe hapësinore;
- të paraqesë gjetjet historike në mënyrë të strukturuar dhe logjike

c. Aftësia e të punuarit me dëshmitë historike

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

- të dallojë e të pranojë tipat e ndryshme të materialeve burimore historike;
- të përfitojë informacion nga materialet burimore për t'i dhënë përgjigje pikëpyetjeve të historisë;
- të vlerësojë dobinë dhe kufizimet e burimeve të veçanta;
- të dallojë njëanshmëritë;
- të dallojë propagandën.

d. Përgatitja qytetare

Gjatë studimit të historisë, nxënësi duhet të fitojë aftësinë të harmonizojë aftësitë dhe njohuritë historike për të dhënë kontributin e tij vetjak në zhvillimin e personalitetit të tij si individ dhe si qytetar i një bashkësie.

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

- të gjykojë duke u bazuar në vlerësimin e dëshmive;
- të kërkojë dhe të mbledhë informacione nga të gjitha burimet e mundshme dhe t'i regjistrojë ato me kujdes;
- të dallojë dhe të shmangë njëanshmërinë;
- të trajtojë çështjet e diskutueshme dhe kontradiktore nga më shumë se një pikëpamje;
- të vlerësojë trashëgiminë e tij historike përmes studimit të historisë në një larmi këndvështrimesh.

Objektivat e mësipërme duhet të mbahen parasysh nga përdoruesit e programit (autorët e teksteve dhe mësuesit) për të gjitha linjat e nënlinjat që vijojnë. Mbajtja parasysh e të gjitha kategorive të objektivave do të mundësojë harmonizimin e kërkesave për përvetësimin e njohurive historike me aftësitë e kërkimit historik e të punuarit me materialet burimore historike dhe ato të histori bërësit të përshkruara më sipër.

Ky është një program i avancuar që i kushton më shumë vëmendje objektivave që lidhen me aftësitë e historianit, të cilat duhet të zenë një peshë më të madhe se objektivat e tjerë. Qëllimi i këtij programi është të plotësojë kërkesat e zgjerimit dhe të thellimit në çështje të caktuara të historisë së shqiptarëve në periudha të ndryshme historike, të cilat për arsye

të ndryshme janë bërë edhe objekt trajtesash të veçanta ose kundërshtish në mjedise specialistësh ose në publik.

Në këtë mënyrë ky program përmbush edhe interesat e veçanta të nxënësve të ndryshëm për t'u thelluar në fushën e historisë dhe të historianit.

3. LINJAT DHE TEMATIKA

Linjat	Çështjet
<p>Linja I: 4(3+1) Historia dhe historiani</p>	<p>Temat e linjës:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Historia kombëtare dhe vlerat e saj 2. Kriteret metodologjike në shkrimin e historisë së shqiptarëve: burimet, interpretimi, autenticiteti, objektiviteti, shkencat ndihmëse etj. 3. Të njohim burimet kryesore të shkruara në shkrimin e historisë së shqiptarëve (arkivat kryesore dhe puna me to, veprat monumentale të albanologëve të njohur). <p>Veprimtari praktike të sugjeruara:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Shqipëria në dritën e shkencave ndihmëse: gjeografia, antropologjia, gjeologjia, etnografia, gjuhësia, numizmatika, psikologji etj. ▪ Si mund të ndërtojmë historikun e një krahine. ▪ Si veprohet për studimin e një ngjarjeje, të një figure historike ose të një teksti historie ?
<p>Linja II: 5(3+2) Parahistoria (100000 vjet – 3500 vjet më parë)</p>	<p>Temat e linjës:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Historiku i arkeologjisë shqiptare (fillimet, zhvillimi, arritjet) 2. Të njohim qendrat parahistorike në trevën shqiptare, periudhat: <ul style="list-style-type: none"> • paleolitike e mezolitike (100 000 p.e.s. – 6 000 p.e.s.) • neolitike (6000 – 2600 p.e.s.) • eneolitike (2600 – 2100 p.e.s.) • e bronzit (2100 – 1100) • e hekurit (1100- 3. Pasqyrimi i botës shpirtërore dhe i artit në parahistori <p>Veprimtari praktike të sugjeruara:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ndërtimi i një fotomontazhi me qendrat parahistorike ▪ Vizitë pranë një qendre ose muzeu për pavijonin e parahistorisë (diskutim rreth materialeve të vëzhguara ▪ Si mund të njohim qeramikën parahistorike (veçoritë e saj)
<p>Linja III: Qytetërimi</p>	<p>Temat e linjës:</p>

<p>ilir, mijëvjeçari II-I p.e.s.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etnogjeneza ilire në veprat e albanologëve 2. Dukuritë e tiparet e qytetërimit ilir 3. Iliria në burimet e shkruara greke 4. Iliria në burimet e shkruara latine 5. Epiri sipas Nikëlls Hamendit (1907-2001) 6. Pushtimi i Ilirisë e Ballkanit nga Roma 7. Ilirët dhe kultura e tyre <p>Veprimtari praktike të sugjeruara:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Referat për temën “Fotomontazh: Prejardhja e shqiptarëve dhe qytetet ilire. Gjuha e tyre” ▪ Të dhëna biografike për mbretërit ilirë ▪ Dritë e re për ilirët – të dhëna nga veprat e reja të viteve 2000-2010 ▪ Ilirët përtej detit: Naim Frashëri – Historia e lashtë e Shqipërisë dhe shqiptarët.
<p>Linja IV: Shqipëria mesjetare (shek. V – XIV)</p>	<p>Temat e linjës:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Shqipëria dhe Bizanti – Veçoritë e jetës ekonomike, shoqërore dhe politike 2. Ardhja e sllavëve në Ballkan. Shtetet sllave dhe Shqipëria 3. Jeta politike në Shqipëri në shek. XI-XIII 4. Krishterimi në Shqipëri dhe veçoritë e tij (shek. I – XIX) 5. Sistemi feudal në Shqipëri (shek. XI-XIV) 6. zotërimet veneciane në Shqipëri 7. Kultura mesjetare shqiptare <p>Veprimtari praktike të sugjeruara:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Toponimet sllave në territorin shqiptar (emra vendesh, malesh, lumenjsh, qytetesh) ▪ Veçoritë e ndërtesave të kultit. Ushtrimi i ritit ortodoks e katolik) ▪ Kanunet shqiptare e roli i tyre në organizimin e jetës ▪ Gjurmë të principatave shqiptare në folklor
<p>Linja V: Shqipëria gjatë sundimit osman (shek. XV-XX)</p>	<p>Temat e linjës:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Perandoria osmane dhe Ballkani 2. Figura e Skënderbeut në albanologjinë shqiptare 3. Legjislacioni osman në administrimin e Shqipërisë 4. Përpyjekjet e pashallëqeve për shkëputje 5. Idetë e rilindësve për çështjen shqiptare 6. Platforma politike gjatë viteve 1878-1915 7. Kultura shqiptare gjatë sundimit osman

	<p>Veprimtari praktike të sugjeruara:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Figura e Skënderbeut në folklorin e krahinës ▪ Fakte dhe interpretime: Marrëdhëniet agrare gjatë sundimit osman (mbështetur në dokumentacionin e kohës, rregulloret, urdhëresat, kanunametë etj.) ▪ Fakte dhe interpretime: Gjendja kishtare sipas Relacionit të prelatëve katolikë ▪ Pranë objekteve të kultit (kisha, xhami etj) Veçoritë arkitektonike të pikturës ▪ Qytetet shqiptare gjatë sundimit osman (esnafet, organizimi dhe roli i tyre) ▪ Të njohim më thellë pashallëqet shqiptare (të Shkodrës dhe të Janinës) ▪ Rreth figurave të shquara të rezistencës ndaj Tanzimatit ▪ Fotomontazh dhe prezantim: rilindësit, veprimtaria dhe veprat e tyre ▪ Lidhja e Prizrenit, veprimtaria e brendshme dhe ndërkombëtare e saj ▪ Lufta e popullit shqiptar përballë kërcënimit malazes nën dritën e veprës së Gjergj Fishtës Lahuta e malësisë ▪ Rreth veprimtarisë së patriotëve në diasporë
<p>Linja VI: Shteti i pavarur shqiptar, 1912-1939</p>	<p>Temat e linjës:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Përplasjet diplomatike në konferencën e ambasadorëve në Londër 2. Tezat e ndryshme rreth kryengritjes së Shqipërisë së mesme 3. Organizimi shtetëror gjatë periudhës pararepublikane (1912-1925): pas pavarësisë, gjatë periudhës së Vidit, pas kongresit të Lushnjës dhe statuti i zgjeruar i vitit 1922 (diskutim krahasues) 4. Tragjedia e Shqipërisë së Jugut, pasojat dhe jehona e saj ndërkombëtare 5. Dëbimi i pushtuesve nga territoret shqiptare (Lufta e Vlorës, Koplikut dhe Dibrës) 6. Përpjekjet për demokraci dhe vendosja e një republike autoritare 7. Monarkia shqiptare dhe përpjekja e saj për evropianizimin e vendit. <p>Veprimtari praktike të sugjeruara:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vështrim gjeografik dhe ekonomik i Shqipërisë etnike dhe asaj politike të vitit 1923 ▪ Të njihemi me dokumentet themelore që hodhën dritë mbi vendimet e konferencës së Ambasadorëve ▪ Esat Pashë Toptani si figurë qendrore në jetën politike të viteve 1912-1920 ▪ Anë të njohura dhe të panjohura të jetës dhe veprimtarisë së

	<p>Ismail Qemalit</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Qershori i vitit 1924- revolucion popullor, rebelim ushtarak apo grusht pallati diskutim ▪ Jeta qytetare gjatë monarkisë shqiptare ▪ Mbreti Zog si burrë shteti, si diplomat dhe politikan ▪ Përpjekjet për shkombëtarizimin e shqiptarëve në Kosovë e viset e tjera shqiptare
<p>Linja VII: Shqipëria gjatë Luftës së Dytë Botërore</p>	<p>Temat e linjës:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Përpjekjet për shmangien e pushtimit dhe shkaqet e pushtimit (dokumente dhe opinione) 2. Nacionalizmi shqiptar si forcë e parë e rezistencës 3. Linjat politike, programet dhe veprimtaritë përkatëse gjatë Luftës II Botërore në Shqipëri 4. Të vlerësojmë më mirë pasojat e Luftës II Botërore në Shqipëri 5. Nacionalistët dhe komunistët gjatë Luftës II Botërore në Kosovë e Çamëri <p>Veprimtari praktike të sugjeruara:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Të njihemi me betejat kryesore të Luftës II Botërore në Shqipëri ▪ Të gjykojmë më drejtë figurat politike të kohës ▪ Pozita e klerit gjatë Luftës II Botërore ▪ Shqipëria e madhe dhe Shqipëria etnike: A shprehin të njëjtën gjë? ▪ Qëndrimi i popullit dhe i qeverisë gjatë Luftës II Botërore ndaj popullsisë çifute ▪ Të njihemi me monografitë që hedhin dritë mbi Luftën II Botërore ▪ Misionet e huaja gjatë Luftës II Botërore ▪ Botime të huaja për Luftën nacional-çlirimtare
<p>Linja VIII: Shqipëria gjatë regjimit komunist</p>	<p>Temat e linjës:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rezistenca në fazat e para të vendosjes së regjimit komunist (revolta e Koplikut, e Postribës dhe qëndrimi i deputetëve) 2. Kalimi në pronën shoqërore 3. Ndikimi jugosllav 4. Diktatura e proletariatit e karakteristikat e saj 5. Lufta e klasave si parim themelor i sistemit socialist. Pasojat e saj. 6. Kushtetuta e vitit 1976 dhe parimet e saj themelore 7. Kriza e thellë politike, ekonomike e sociale e sistemit socialist <p>Veprimtari praktike të sugjeruara:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Të njihemi me gjyqin e deputetëve ▪ Gjykatat e diktaturës së proletariatit ▪ Të drejtat dhe liritë e njeriut në regjimin komunist ▪ Mungesa e konkurrencës dhe e stimuli i punës në sistemin socialist ▪ Cili ishte armiku i klasës dhe qëndrimi ndaj tij? ▪ Kosova drejt rrugës së pavarësisë ▪ Tragjedia çame gjatë viteve 1945-46
Linja IX: Shndërrimet demokratike në Shqipëri gjatë viteve 1990-2008	<p>Temat e linjës:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Shkëndijat e para të lëvizjes demokratike 2. Reformat në fushën ekonomike. Krijimi i ekonomisë së tregut 3. Masmedia shqiptare në demokraci. Ecuria e saj. 4. Zgjedhjet e lira-baza e demokracisë <p>Veprimtari praktike të sugjeruara:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Të njohim heronjtë e demokracisë ▪ Pluralizmi politik. Karakteristikat e tij në Shqipëri ▪ Problemet ekonomike në demokraci. Tregu i lirë dhe tregu monopol ▪ Problemet agrare në demokraci ▪ Sistemi arsimor në Shqipërinë demokratike ▪ Fitorja e popullit kosovar ▪ Të drejtat e çamëve dhe pozicioni i tyre sot

4. KËRKESA TË HISTORISË NDAJ LËNDËVE TË TJERA

HISTORI	MATEMATIKË
Për të gjitha linjat e nënlinjat	<p>Nxënës/i-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ të ndërtojë dhe të interpretojë grafikë, diagrame, tabela statistikore, për paraqitjen e të dhënave historike.
HISTORI	GJUHË SHQIPE
Për të gjitha nënlinjat	<p>Nxënës/i-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ të interpretojë tekste dhe forma të ndryshme të komunikimit, përfshirë atë historik; ▪ të shprehë opinione, të arsyetojë, të diskutojë, të argumentojë për çështje që lidhen me tema historike; ▪ të shkruajë ese tregimtare, përshkruese dhe argumentuese me tematikë historike; ▪ të përzgjedhë informacionin e duhur historik në një vëllim të caktuar;

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ të shfrytëzojë teknikat e duhura gjuhësore, për të shkruar një artikull historik; ▪ të shfrytëzojë rregullat e drejtshkrimit për shkrimin e një materiali historik; ▪ të lexojë dhe të interpretojë burime të ndryshme historike në dialektet gjuhësore.
HISTORI	LETËRSI
Për të gjitha nënlinjat	<p>Nxënës/i-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ të shfrytëzojë veprat letrare-artistike, si burim informacioni historik. P. sh., të dallojë e të përftojë informacionin historik nga vepra e Barletit për historinë e Skënderbeut; ▪ të përdorë folklorin shqiptar si burim historik; ▪ të përdorë veprën e rilindësve për të vlerësuar rolin që luajtën ata në historinë e Shqipërisë. “Rilindësit-prodhim i epokës historike shqiptare”.
HISTORI	GJUHË E HUAJ
Për të gjitha nënlinjat	<p>Nxënës/i-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ të shfrytëzojë gjuhën e huaj si burim për interpretimin në gjuhën shqipe të një informacioni historik. (p. sh., nxënësit në një veprimtari praktike i kërkohet të gjejë informacion me temë “Perandor romak me origjinë ilire”, duke shfrytëzuar si mjet burimor internetin.); ▪ të përdorë terminologjinë bazë historike në gjuhë të huaj..
HISTORI	TIK
Për të gjitha nënlinjat	<p>Nxënës/i-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ të shfrytëzojë simbolet për shkrimin e shekujve me shifra romake në kompjuter. ▪ të përdorë ëord-processor-in për shkrimin e një materiali historik. ▪ të përdorë Poëer Point-in për prezantimin e një detyre në histori. ▪ të ndërtojë tabela, grafikë e diagrame në kompjuter, për të paraqitur me anë të tyre të dhëna të ndryshme historike.
HISTORI	GJEOGRAFI
Për të gjitha nënlinjat	<p>Nxënës/i-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ të shfrytëzojë mjetet mësimore gjeografike si harta, globi dhe busulla për lokalizimin e territoreve ku kanë lindur dhe janë zhvilluar ngjarjet historike; ▪ të lexojë dhe të interpretojë harta të ndryshme historike dhe gjeografike; ▪ të orientohet në hapësirë nëpërmjet hartës dhe globit, për të lokalizuar një territor të caktuar me vlera

	<p>historike;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ të përcaktojë në hartë vendndodhjen e qytetërimeve e të argumenton rëndësinë e relievit dhe të klimës në zhvillimin e historisë së shqiptarëve; ▪ të përkufizojë dhe të shpjegojë termat migrim i jashtëm dhe i brendshëm i popullsisë së Shqipërisë, për të treguar lëvizjet e njerëzve dhe pasojat që ato sjellin në periudha e në fusha të ndryshme të historisë.
HISTORI	Qytetaria
Për të gjitha nënlinjat	<p>Nxënës/i-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Të japë një përkufizim të koncepteve: liri, barazi, të drejta, ligj, komb, shtet, etni, demokraci dhe kushtetutë, për të shpjeguar zhvillimin historik të qytetërit shqiptar gjatë shekujve; ▪ të përshkruajë organizimin e familjes, të institucioneve dhe të shoqërisë, për të përcaktuar tiparet e jetës së përditshme përgjatë periudhave historike; ▪ të përshkruajë format e sistemeve të qeverisjes, për të shpjeguar organizimin shtetëror gjatë periudhave të ndryshme të historisë së shqiptarëve; ▪ të analizojë dhe të interpretojë besimet e ndryshme fetare (politeizmi, monoteizmi, krishterimi, islamizmi) për të shpjeguar rolin e fesë në historinë e shqiptarëve.

4. KËRKESA PËR ZBATIMIN E PROGRAMIT

Ky program është një dokument zyrtar, pjesë e tërësisë së dokumenteve zyrtare në lëndën “Historia e shqiptarëve”. Dokumente të tjera kryesore janë korniza kurikulare e gjimnazit dhe standardet e fushës kurikulare, ku kjo lëndë bën pjesë. Hartimi i programit është mbështetur si te korniza kurikulare, ashtu edhe te standardet e fushës.

Për të siguruar përdorimin sa më të mirë të programit, është e vlefshme njohja me dokumentet e lartpërmendura.

Te korniza kurikulare vëmendje e veçantë i duhet kushtuar:

- Synimeve të përgjithshme të kurikulës së gjimnazit,
- Synimeve të linjave ndërkurikulare,
- Vlerësimit të nxënësit me notë,
- Parimeve të mësimdhënie-mësimnxënies.

Në mënyrë që tërësia e dokumenteve zyrtare (korniza kurikulare, standardet e fushës së të nxënësve dhe programi i lëndës Historia e shqiptarëve) të zbatohen më së miri në dobi të nxënësve, përdoruesit e tyre duhet të njohin thellë programet lëndore të lëndës së historisë së gjimnazit në përgjithësi

Gjithashtu, përdoruesve të këtyre dokumenteve u lind nevoja të njohin standardet fushës së lëndëve shoqërore si dhe programet e lëndëve të kësaj fushe të nxënësve të të njëjtit vit.

Zbatimi i programit duhet të bëhet duke respektuar parimet e barazisë gjinore, etnike, kulturore, racore dhe fetare.

Objektivat e programit

Objektivat e programit janë për të gjithë nxënësit. Kjo do të thotë se të gjithë nxënësve duhet t'u jepet mundësia që të nxënë, çka përshkruhet tek objektivat.

P.sh., le të marrim **objektivin**:

Nxënës/i-ja duhet të jetë i/e aftë “të ndërtojë linjën e kohës, duke vendosur në të periudhat historike dhe ngjarjet e rëndësishme historike”. Ky objektivi do të thotë se të gjithë nxënësve duhet t'u jepet mundësia të ushtrohen për ndërtimin e linjës së kohës dhe për vendosjen në këtë linjë të periudhave historike.

Kjo do të thotë që nxënësit duhet t'i jepet mundësia të përdorë një gjerësi burimesh historike dhe informacioni, si: dokumentet, burimet e shtypura, historinë gojore, medie, piktura, muze, galeri, fotografi, muzikë dhe internetin si bazë hetimi vetjak, për ndërtimin dhe argumentimin e një ngjarjeje historike.

Orët mësimore

Programi “Historia e shqiptarëve”, për klasën e 12 ka natyrë kronologjike-tematike dhe është strukturuar në linja dhe nënlinja, që vijnë njëra pas tjetrës. Linja nënkupton tematika të gjera historike, ndërsa nënlinjat nënkuptojnë zberthimin e këtyre në tema të veçanta.

Programi i lëndës “Historia e shqiptarëve” zhvillohet në **72 orë mësimore vjetore**, prej të cilave: **rreth 70% janë njohuri të reja dhe rreth 30% janë në funksion të përpunimit të njohurive**. Këto të fundit mund të jenë veprimtari praktike që i shërbejnë përpunimit të njohurive ose edukimit të aftësive të veçanta që lidhen me studimin e historisë ose të bërjes së saj. Për shembull, në këtë drejtim nxënës/i-ja mëson si ta vërë veten në pozitën e një historiani, si një eksplorues dhe mbledhës faktesh e dokumentesh, si përzgjedhës, gjurmues (kërkues/hetues), vlerësues dhe parashikues, i aftë për të mbajtur qëndrimin e tij/saj për ngjarje të ndryshme historike, duke u bazuar në burime historike.

Veprimtaritë praktike shërbejnë për t'u ardhur në ndihmë nxënësit dhe mësuesit në orët e përpunimit, me raste sugjerimi për çështje të ndryshme historike, në lidhje me thellimin dhe përpunimin e njohurive dhe të shprehive të fituara në lëndën e historisë, duke e vënë nxënësin në qendër për mbledhjen dhe interpretimin e informacionit.

Sasia e orëve mësimore për secilën linjë është rekomanduese. Përdoruesit e programit duhet të respektojnë sasinë e orëve vjetore të lëndës; ata janë të lirë të ndryshojnë me 10% (shitesë ose pakësim) orët e rekomanduara për secilën linjë. Domethënë, mësuesi mund të vendosë të përparojë më ngadalë, kur vë re se nxënësit e tij hasin vështirësi të veçanta në përmbushjen e objektivave të linjës, por mund të ecë më shpejt, kur nxënësit e tij demonstrojnë një përvetësim të kënaqshëm.

Përpunimi i njohurive

Përpunimi i njohurive përmban:

- përsëritjen brenda një kapitulli të njohurive bazë të tij (konceptet themelore);
- testimin e njohurive-bazë;
- integrimin e njohurive të reja të një kapitulli me njohuritë e kapitujve paraardhës;

- integrimin e njohurive të reja me njohuritë e lëndëve të tjera (ndonëse këto integrame do të përshkojnë zhvillimin e çdo ore mësimore, gjatë përpunimit atyre u duhet kushtuar kohë e posaçme);
- përsëritjen vjetore (pavarësisht nga ndarja në linja ose në kapituj, lënda duhet parë si një e tërë);
- testimin vjetor (nuk është i detyruar).

Në orët mësimore, që i përkasin përpunimit të njohurive, mësuesi zhvillon edhe tema me nismën e tij ose me kërkesën e vetë nxënësve. Këto tema mund të nisen nga ngjarje aktuale ose thjesht nga kureshtja e nxënësve.

Gjatë përpunimit të njohurive duhet t'i kushtohet kohë e posaçme veçanërisht kultivimit të:

- aftësive të përgjithshme, si: aftësia e komunikimit, e menaxhimit të informacionit, e zgjidhjes së problemeve, e të menduarit kritik dhe krijues;
- aftësive të posaçme lëndore, si: forcimi i personalitetit, edukimi i karrierës, aftësia për të vendosur në kohë dhe hapësirë ngjarjet historike, aftësia për të kuptuar, për të analizuar dhe për të argumentuar lidhjet shkak-pasojë, aftësia për të hetuar, për të interpretuar dhe për të parashikuar ngjarje historike, aftësia për të përdorur teknologjinë e informacionit si mjet burimor, aftësia për punë kërkimore, punë në grup etj.

Gjatë orëve të përpunimit të njohurive nxënësve duhet t'u krijohet mundësia të realizojnë detyra tematike, veprimtari praktike e projekte kurikulare, të zgjidhin situata problemore nga jeta etj.

Pjesë e përpunimit të njohurive është rishqyrtimi vjetor, i cili ka për qëllim të nxjerrë në pah konceptet dhe të përforcojë shprehitë dhe qëndrimet e nxënësve.

5. VLERËSIMI

Vlerësimi i nxënësit përshkon gjithë procesin mësimor dhe shërben për përmirësimin e këtij procesi. Vlerësimi i nxënësit nuk ka për qëllim të vetëm vendosjen e notës dhe as nuk përfundon me vendosjen e saj.

Vlerësimi mbështetet tërësisht në objektivat e programit lëndor dhe mësuesi nuk ka të drejtë të vlerësojë nxënësit për ata objektiva të arritjes, që nuk përshkruhen në program.

Objektiv i vlerësimit janë vetëm njohuritë dhe shprehitë, por jo edhe vlerat e qëndrimet e nxënësve ndaj ngjarjeve ose dukurive të caktuara historike. .

Mësuesi i historisë nxit shkallën dhe dinamikën e pjesëmarrjes së nxënësve në procesin mësimor. Ai vlerëson saktësinë e informacionit të paraqitur nga nxënësi, aftësinë e tij për të diskutuar, për të debatuar, për të krahasuar, për të argumentuar dhe për të parashikuar, duke mbajtur qëndrimin e tij personal ndaj një ngjarjeje apo figure të caktuar historike.

Mësuesi i historisë duhet të vlerësojë përdorimin e burimeve alternative nga nxënësit, ballafaqimin e tyre dhe forcën argumentuese ndaj një çështjeje të diskutueshme ose të debatueshme në histori. Kriter vlerësimi për nxënësit në lëndën e historisë është dhe aftësia e nxënësit për të mbajtur një qëndrim të caktuar me argumente dhe duke marrë parasysh argumentet e ndryshme nga të tjerat.

Vlerësimi mund të bëhet individual ose në grup, në klasë ose jashtë saj. Nxënësi vlerësohet me notë, ndërsa demonstroi arritjet e tij me gojë, me shkrim, ose nëpërmjet veprimtarish e

produktesh të tjera, si: veprimtari praktike, raste studimore, shkrimi i një ese-je, prodhimi i një CD-je, hartimi i një maketi për një ngjarje apo figurë të caktuar historike, projekte etj.

Në punime të nxënësve me grupe të vogla, mësuesi parashtron peshën e vlerësimit me notë të grupit në tërësi dhe të secilit nxënës në veçanti.

Mësuesi nuk e ka të detyrueshëm vlerësimin me notë të nxënësve në çdo orë mësimore dhe të vendosë nota në regjistër për secilën orë mësimore. Si rregull, nxënësit dhe mësuesit duhet të bashkëbisedojnë lirshëm, si partnerë rreth përvetësimit të njohurive të fituara në orët e kaluara dhe kryerjes mirë të detyrave jashtë klase.

Herë pas here mësuesi duhet të vlerësojë me notë, duke ua bërë të qartë nxënësve që në fillim qëllimin e vlerësimit dhe kriteret e tij.

Vlerësimi me shkrim shërben për aftësimin e komunikimit me shkrim dhe mund të realizohet jo vetëm me laps e letër, por edhe në rrugë elektronike.

Mësuesi e vlerëson nxënësin me notë për parashtrimet me shkrim në provimet periodike me shkrim dhe në prezantimet me shkrim të punimeve të tij, të zhvilluara vetë ose në grup.

Mësuesi planifikon provime periodike me shkrim për blloqe të gjera orësh mësimore që përbëhen nga një a disa kapituj, të cilët i bashkojnë objektiva të ndërlidhur të të nxënësve. Në përshtatje me qëllimin e vlerësimit me shkrim, ai përdor lloje të ndryshme testesh, që nga minitestet pak minutëshe për një objektiv të veçantë të të nxënësve, tek ato njëorëshe; teste me alternativë ose me zhvillim; detyra tematike, projekte kurikulare etj. Një formë e parashtrimit me shkrim nga nxënësit është dhe provimi përfundimtar.

Portofoli i nxënësit, si një mundësi vlerësimi e vetëvlerësimi, është një koleksion i punimeve të tij përgjatë vitit shkollor për një lëndë të caktuar. Ai mund të përmbajë provime me shkrim, detyra tematike, projekte kurikulare, fotografi e produkte të veprimtarive kurikulare, tabelë kronologjike të ngjarjeve ose të një periudhe historike, CD, dokumentar mbi një ngjarje historike, biografi për histori gojore, postera, albume, ese, artikuj publicistikë etj.

Portofoli i përngjet një albumi me anën e të cilit mësuesi, nxënësi vetë dhe prindërit e tij gjejnë informacion të shpejtë dhe të sintetizuar rreth progresit të nxënësit. Përzgjedhjet për portofolin bëhen nga nxënësit, mësuesi rekomandon.

Çrregullime të diagnostikuara, si: disleksia, vështirësi të veçanta gjuhësore, p.sh., të fëmijëve të ardhur rishtas nga emigracioni, merren parasysh nga mësuesi, duke u mundësuar këtyre nxënësve të vlerësohen me mënyra të posaçme, duke përjashtuar vlerësimin me shkrim ose me gojë.